

УДК 811.161. 2

DOI: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-16

М.І. ВЕНГРИНЮК,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЗАПЕРЕЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РОМАНІ АГАТИ КРІСТІ «ЧАЛИЙ КІНЬ»

У статті розкрито експресивний потенціал заперечних конструкцій у детективному романі. На матеріалі твору Агати Крісті «Чалий кінь» доведено, що заперечні конструкції входять до спектра потужних виражальних засобів мови і виконують низку функцій. Заперечення сприяє поглибленню емотивності й оцінності художнього тексту, сприяє його діалогічній прогресії, бере активну участь в експресивному маркуванні комунікативних актів, динамізує мовленнєву взаємодію персонажів.

У роботі застосовано описовий метод, який дозволив виявити особливості реалізації експресивного потенціалу заперечних конструкцій у детективному романі, та методи контекстного й опозитивного аналізів, що були спрямовані на розкриття ролі заперечних конструкцій у формуванні оцінності й емотивності художнього тексту.

З'ясовано, що в детективному романі такі категорії, як заперечення і емотивність перебувають у тісній взаємодії. Створене за допомогою заперечення емоційне напруження сприяє посиленню текстової динаміки, увиразненню сюжетних колізій, активізації читацької уваги.

Зазначено, що експресивний потенціал заперечних конструкцій повною мірою розкривається, коли йдеться про оцінювання персонажа до інших персонажів, подій, явищ тощо. Наголошено на тому, що оцінка перебуває в постійній динаміці, змінюється, оскільки цьому сприяє сама природа детективного жанру.

Встановлено, що заперечні конструкції беруть активну участь в експресивному маркуванні комунікативних актів художнього тексту. У детективному романі експресивно маркованими найчастіше є такі з них: підозра, здогад, припущення, недовіра, докір, наказ, запевнення, звинувачення. Помітно, що заперечні конструкції, забарвлюючи комунікативні акти персонажів експресивними відтінками, можуть сприяти, з одного боку, прогресії діалогів художнього тексту, з іншого – сигналізувати про їх згортання. Особливу увагу в статті приділено таким комунікативним актам, як здогад і припущення. З'ясовано, що шляхом вибудовування заплутаного ланцюга здогадів і припущень авторка підсилює читацьку цікавість до розкриття злочину.

Наголошено на тому, що заперечні конструкції допомагають підкреслити певну особливість зовнішності персонажа, специфіку його поведінки та рис характеру. Заперечення здатне увиразнити і кристалізувати образ, надати йому індивідуальності, яскравості і чіткої окресленості. На тлі загальної художньої картини твору заперечення дозволяє зробити образ персонажа впізнаваним і помітним.

Ключові слова: експресивність, заперечні конструкції, емотивність художнього тексту, оцінка, образотворення, детективний роман.

В статье раскрыт экспрессивный потенциал отрицательных конструкций в детективном романе. На материале произведения Агаты Кристи «Чалый конь» доказано, что отрицательные конструкции входят в спектр мощных выразительных средств языка и выполняют ряд функций. Отрицание способствует углублению эмотивности и оценочности художественного текста, способствует его диалогической прогрессии, активно участвует в экспрессивной маркировке коммуникативных актов, динамизирует речевое взаимодействие персонажей.

В исследовании применен описательный метод, который позволил выявить особенности реализации экспрессивного потенциала отрицательных конструкций в детективном романе, а также

методы контекстного и оппозитивного анализов, которые были направлены на раскрытие роли отрицательных конструкций в формировании оценочности и эмотивности художественного текста.

Установлено, что в детективном романе такие категории, как отрицание и эмотивность находятся в тесном взаимодействии. Созданное с помощью отрицания эмоциональное напряжение способствует усилению текстовой динамики, выразительности сюжетных коллизий, активизации читательского внимания.

Отмечено, что экспрессивный потенциал отрицательных конструкций в полной мере раскрывается, когда речь идёт об оценочном отношении персонажа к другим персонажам, событиям, явлениям и т. п. Оценка находится в постоянной динамике, поскольку этому способствует сама природа детективного жанра.

Установлено, что отрицательные конструкции активно участвуют в экспрессивной маркировке коммуникативных актов художественного текста. В детективном романе экспрессивно маркированными зачастую являются следующие из них: подозрение, догадка, предположение, недоверие, упрёк, приказ, заверение, обвинение. Отрицательные конструкции, окрашивая коммуникативные акты персонажей экспрессивными оттенками, могут способствовать, с одной стороны, прогрессии диалогов художественного текста, с другой – сигнализировать об их свертывании. Особое внимание в статье уделено таким коммуникативным актам, как догадка и предположение. Установлено, что путем выстраивания запутанной цепи догадок и предположений автор усиливает читательский интерес к раскрытию преступления.

Отмечено, что отрицательные конструкции помогают подчеркнуть определенную особенность внешности персонажа, специфику его поведения и черт характера. Отрицание способно придать образу индивидуальности, яркости и выразительности. На фоне общей художественной картины произведения отрицание помогает сделать образ персонажа узнаваемым и заметным.

Ключевые слова: экспрессивность, отрицательные конструкции, эмотивность художественного текста, оценка, формирование образа, детективный роман.

Одним з актуальних завдань сучасного мовознавства є розкриття експресивного потенціалу мовних одиниць різних рівнів. У зв'язку з цим ґрунтовного лінгвістичного осмислення потребують і заперечні конструкції, що входять до спектра потужних виражальних засобів мови.

Мета дослідження – розкрити експресивний потенціал заперечних конструкцій у детективному романі.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких основних завдань:

описати різноаспектні мовознавчі інтерпретації категорії експресивності та висвітлити її зв'язок з емотивністю й оцінністю;

дослідити функції експресивно маркованих заперечних конструкцій у детективному жанрі (на матеріалі роману Аґати Крісті «Чалий кінь»).

У роботі застосовано описовий метод, який дозволив виявити особливості реалізації експресивного потенціалу заперечних конструкцій у детективному романі, та методи контекстного й оппозитивного аналізів, що були спрямовані на розкриття ролі заперечних конструкцій у формуванні оцінності й емотивності художнього тексту.

Відомо, що експресивності як мовознавчому поняттю приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники (І.В. Арнольд [Арнольд, 1975], Є.М. Галкіна-Федорук [Галкіна-Федорук, 1958], Н.В. Зелінська [Зелінська, 2004], В.А. Маслова [Маслова, 1997], В.М. Телія [Телія, 1986], І.І. Туранський [Туранский, 1990] та ін.). Учені зауважили, що експресивність пронизує емоційно-оцінну сферу людини, покращує якість комунікації, підвищує рівень впливу мовлення на слухача. Ця лінгвістична категорія тісно пов'язана з виокремленням лінгвоодиниць із загального потоку і підсиленням якості / кількості сигналу [Телія, 1986, с. 122]. Є.М. Галкіна-Федорук стверджує, що експресія – це підсилення виразності, зображальності, збільшення сили впливу сказаного [Галкіна-Федорук, 1958, с. 107]. О.М. Сергеева зауважила: «Сутність семантичної категорії експресивності полягає у вираженні додаткових смислових відтінків, які нашаровуються на основне (лексичне чи граматичне) значення, або в підсиленні цього значення» [Сергеева, 1967, с. 2].

Дослідники помітили, що експресивність тісно пов'язана з категорією інтенсивності. Це впливає з того, що експресія за своєю суттю градуальна [Туранский, 1990, с. 143]. І.В. Арнольд зауважує: експресивність – це така властивість тексту чи частини тексту, що передбачає передавання смислу зі збільшеною інтенсивністю [Арнольд, 1975, с. 15].

Теорію про специфіку відношень експресивності та інтенсивності глибоко розвинув російський дослідник І.І. Туранський. «Експресивність – це якісний аспект мовлення, а інтенсивність – кількісна характеристика експресивності», – стверджує вчений [Туранський, 1990, с. 20]. Щоб відповісти на запитання, у якій мовній маніфестації можна вбачати більшу чи меншу міру експресивності, І.І. Туранський вводить у науковий обіг поняття «інтенсема» (одиниця вимірювання експресивності).

Згідно з Лінгвістичним енциклопедичним словником, експресивність – це сукупність семантико-стилістичних ознак мовної одиниці, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення [Ярцев, 1990, с. 591]. Експресивність властива одиницям усіх рівнів мови. До фонетичних експресивних засобів належать фонологічно нерелевантні для цієї мови зміни звуків, акцентуаційні та інтонаційні засоби. Також сюди відносять алітерацію, спеціальні ритміко-інтонаційні конструкції.

Морфологічні засоби охоплюють широкий діапазон афіксів, які вказують на демінутивність чи аугментативність. Безафіксні способи словотвору теж можуть створювати ефект експресивності.

Лексичні експресивні засоби охоплюють пласт слів, що мають оцінний компонент. Усі експресивні засоби цього рівня передбачають відносно виразне вираження позитивної чи негативної оцінки. До лексичних носіїв експресивності відносять також тропи: метафору, метонімію, гіперболу, літоту.

На синтаксичному рівні експресивність виражається за допомогою інверсії – зміни узвичаєного порядку слів, використання еліптичних конструкцій, повторів, асиндетону і полісиндетону. Окрему групу становлять риторичні фігури.

Одиниці тексту теж можуть бути носіями експресивності. Сюди належить, наприклад, варіювання форми оповіді (від першої особи тощо), анафорика, паралелізм структури різних частин тексту.

Для створення експресивності можуть використовуватися і паралінгвістичні засоби, як-от: міміка і пантоміміка, гучність і тембр голосу в усному мовленні, іконічні засоби в писемних текстах [Ярцев, 1990].

Майже будь-яка одиниця мови може виступати в ролі носія експресивності. Завдяки цьому мовлення набуває виразного експресивного звучання і здатне виражати різні психічні й емоційні стани мовця – радість, схвильованість, гнів, тугу, біль, захоплення, зневагу тощо.

Лінгвістичним механізмом експресивності є, в основному, відхилення від стереотипів у використанні мовних одиниць різних рівнів. На виникнення експресивності як характеристики мовлення чи тексту впливає комунікативна ситуація: намір мовця, презумпція читача або слухача (вихідні уявлення і знання, з якими цей суб'єкт комунікації вступає в діалог), а також лінгвальний та екстралінгвальний контекст комунікативного акту.

Оскільки заперечення загалом більш експресивне, то стилістичний потенціал заперечення заслуговує на особливу увагу і детальний розгляд. Як стверджує І. Арнольд, експресивний потенціал заперечних конструкцій зручно пояснювати з теоретико-інформаційного погляду. Дослідниця зауважує: якби стверджувальні і заперечні речення траплялися в тексті однаково часто, то семантико-синтаксична характеристика речень, які наповнюють текст, не була б настільки інформативною [Арнольд, 2016, с. 233]. Оскільки заперечні конструкції трапляються в тексті набагато рідше, ніж стверджувальні, то рівень їх інформативності автоматично зростає.

Заперечення дозволяє зробити фразу інформативно місткою, емотивно насиченою. Із запереченням тісно пов'язаний як експліцитний, так й імпліцитний аспект комунікації [Kim, 2018; Krysanova, Shevchenko, 2019; Blanchette, Lukyanenko, 2019; Blanchette, Collins, 2019; Chichosov, 2020].

Заперечення може передавати різні психічні стани героїв. Так, заперечна конструкція, замість необхідної стверджувальної, здатна вказувати на нерішучість, сумнів мовця. Крім того, нагромадження заперечень у реченні свідчить про схвильованість героя [Арнольд, 2016]. На нашу думку, заперечні конструкції, «працюючи» на відтворення емоційного стану персонажів, сприяють поглибленню емотивності художнього тексту.

У романі Агати Крісті «Чалий кінь» натрапляємо на вираження багатого спектра емоцій персонажів: співчуття (*Навіть квітів не буде для бідолашної Томмі Такер. І вона вже не*

«відриватиметься» в Челсі. На якусь мить мене охопило співчуття до всіх сучасних Томмі Та-кер [Крісті, 2020, с. 16]); роздратування (Ганьба, та й годі, от що я скажу. Теж мені, медична допомога! Гроші їм плати, а як треба, то не дочекаєшся! [Крісті, 2020, с. 26]); страх (Я... я не дуже хочу втручатися ні в які небезпечні справи, інспекторе Лежен. В мене двоє малих дітей. Чесно, я не хочу знати нічого більше, ніж розповіла вам [Крісті, 2020, с. 265]); сумнів (Мені зовсім не хотілося йти допитувати місіс Такертон. Джинджер мене постійно підганяла, а я все не міг переконатися в доцільності такого кроку [Крісті, 2020, с. 153]); ненависть (Я більше не можу цього витримати і хочу його смерті. Мені не вистачає відваги вбити його самотійно, але я віддав би все, так, усе [Крісті, 2020, с. 150]); відчай (Я подивився на нього. Не знав, з чого почати. Жодна думка в голо-ву не йшла. Мабуть, тільки через цей жахливий відчай я почав із фрази, яка сама вирвалася [Крісті, 2020, с. 144]) тощо. Рідше натрапляємо на позитивні емоційні стани, як-от радість:

– Як же добре, що ви прийшли, Марку. Ви просто чудовий.

– Я не дуже розумію...

– Як ні, то й ні. Головне, я розумію, – відповіла письменниця. – Все це дуже складно, нема коли пояснювати [Крісті, 2020, с. 24].

Ми зауважили, що заперечні конструкції в детективному жанрі не тільки допомагають відтворити емоції персонажів, а й беруть активну участь у формуванні емотивної картини художнього тексту – динамічної і контрастивної, насаженої розмаїттям позитивних та негативних станів персонажів. Емоції персонажів викристалізуються в межах таких бінарних опозицій детективу, як добро / зло, злочин / покарання, життя / смерть.

У світлі сказаного емоційно-прагматична спрямованість заперечення не викликає сумніву. Інакше кажучи, заперечні конструкції вносять свою лепту у формування емотивності художнього тексту. Створене автором емоційне напруження, з одного боку, посилює текстову динаміку, увиразнює сюжетні колізії, з іншого – активізує читацьку увагу. Читач, занурюючись в емоційні стани персонажів, проживає разом із ними неспокій, тривогу, страх, біль, розчарування, схвильованість. Внаслідок цього напружується текстовий резонатор, зменшується комунікативна дистанція між персонажем, автором і читачем, створюється ефект співпричетності усіх до розкриття злочину. З'являється ілюзія реальності детективного пошуку. Автор провокує читача віднаходити відповіді на фабульні запитання, відчувати катарсис від підтвердження власних здогадів і припущень щодо того, хто злочинець, чому стався злочин і які його наслідки. Так чи інакше, читач проектує свої варіанти розгортання подій, стаючи на мить уявним співтворцем твору.

Експресивний потенціал заперечних конструкцій повною мірою розкривається, коли йдеться про оцінне ставлення персонажа до інших персонажів, подій, явищ тощо. Аналіз фактичного матеріалу показав, що заперечні конструкції в художньому тексті сприяють реалізації оцінної функції. У контекстах із заперечними конструкціями може актуалізуватися як позитивна, так і негативна оцінка. Об'єктом оцінки в детективному жанрі зазвичай є особа (злочинець; жертва; підозрюваний; той, хто розслідує злочин; очевидець події тощо), обставини злочину, зняття вбивства, свідчення очевидців тощо.

Слід зазначити, що категорія оцінки в детективному жанрі виходить за безпосередні внутрішні межі тексту. Маємо на увазі те, що автор постійно залучає читача до оцінних актів. Наприклад, читач оцінює вже відомі факти, будує власні версії розгортання подій, маркує персонажів як позитивних чи негативних. Ця оцінка перебуває в постійній динаміці, змінюється, оскільки цьому сприяє сама природа детективного жанру.

Принагідно зауважимо, що детектив як жанр має певні особливості. У детективі завжди актуалізується якась загадкова подія, обставини якої невідомі і мають бути з'ясовані. Уся дія в детективі підпорядкована єдиній меті – розслідуванню злочину. Інша визначальна риса – повнота фактів. Це означає, що до початку розкриття таємниці злочину читач повинен мати достатньо фактів для того, щоб самому визначити злочинця. У кінці детективу на всі запитання і загадки має бути знайдено відповіді. До визначальних рис детективу належать і такі: стереотипність мотивів злочинців; неможливість випадкових помилок і збігів; наявність типових персонажів, як-от: слідчий, слідчий-професіонал, слідчий-аматор, злочинець, свідок, консультант, помічник, підозрюваний.

Як свідчать результати проведеного дослідження, заперечні конструкції беруть активну участь в експресивному маркуванні комунікативних актів художнього тексту. У детектив-

ному романі експресивно маркованими найчастіше є такі з них: підозра, здогад, припущення, недовіра, докір, наказ, запевнення, звинувачення. Помітно, що заперечні конструкції, забарвлюючи комунікативні акти персонажів експресивними відтінками, можуть сприяти, з одного боку, прогресії діалогу художнього тексту, з іншого – сигналізувати про його згортання.

Розглянемо приклад:

Я питав вас про «Чалого коня».

Чалого коня? Про що це ви?

Ви того вечора про нього згадували.

Я впевнена, що ніколи нічого подібного не робила! Я ніколи не чула про такі речі!

Вам хтось про це розповів. Хто це був?

Гадки не маю, про що це ви ведете! Нам не дозволяють розмовляти з клієнтами...

[Крісті, 2020, с. 67].

У наведеному фрагменті представлено комунікативний акт заперечення. Головна героїня, намагаючись знайти вбивцю, шукає будь-які зачіпки, які б допомогли пролити світло на обставини і причини злочину. Навести на слід могла б Поппі – дівчина, яка випадково обмовилася про те, що коїться в барі «Чалий кінь». Однак страх тепер змушує дівчину все заперечувати. Нагромадження заперечних конструкцій в мовленні Поппі сигналізує про комунікативну девіацію, вказуючи на небажання дівчини продовжувати діалог.

Розглянемо інший приклад:

Ви маєте погодитися, що це найчистіше шахрайство!

Ми не знаємо, що насправді відбувається, – зазначив я.

Ні. Саме тому важливо це з'ясувати. Але ж ви не вірите, дійсно не вірите тому, що три жіночки із «Чалого коня» чаклюють у стайні, через що я, у своїй квартирі в Лондоні, можу занедужати на якусь фатальну хворобу? Не вірите, еге ж?

Ні, – сказав я. – Не можу повірити. – А потім додав: – Я вірю...

Ми подивилися одне на одного.

Так, – відповіла Джинджер. – У цьому наша слабкість [Крісті, 2020, с. 173].

У наведеному фрагменті нагромадження заперечних конструкцій інтенсифікує діалог. Тут актуалізуються різні комунікативні акти. З одного боку, герої вдаються до запевнення і самозапевнення, з іншого – висловлюють сумнів, вагання. Увиразнити напругу між персонажами та емоційно наснажити комунікативну взаємодію допомагає опозиція «не вірите, не можу повірити / вірю».

Заперечення як засіб посилення експресивності мовлення займає домінуючу позицію в детективному жанрі ще й тоді, коли йдеться про здогад і припущення. Простежимо це на прикладі:

Лежен кивнув.

– Саме так, – кивнув він. – Оскільки в «Чалому коні» наполягали, що вбивця має бути далеко від наміченої жертви. Жодної підозри про фальшиву гру ніколи не виникало. Та й чого б це? Не було зацікавленої особи, яка могла б мати доступ до їжі чи напоїв. Ніхто не купував талій чи іншу отруту, яка його містить. Тонка робота. Насправді все виконувала особа, яка не мала жодного стосунку до жертви. Хтось, я гадаю, хто з'являвся на сцені лише один-єдиний раз [Крісті, 2020, с. 259].

Як бачимо, нагромадження заперечних конструкцій за принципом градації – доміює побудови репліки інспектора Лежена – одного з головних героїв роману. Намагаючись розкрити злочин, інспектор висловлює припущення щодо особи вбивці. У цьому випадку заперечні конструкції допомагають побудувати аргументативно стрункий комунікативний хід персонажа.

Розглянемо інший приклад:

Я повільно проговорив:

– У тому, що стосується «Чалого коня», так. Але вона не є справжнім мозком цієї вистави. Справжній мозок – за сценою. Він планує й організовує. Все чудово приховано, ви знаєте. У кожного своя робота, ніхто не знає нічого про інших. Бредлі веде фінансовий та юридичний бік. Окрім цього він не знає, що відбувається ще десь. Йому добряче платять, звісно, так само, як і Тірзі Грей [Крісті, 2020, с. 258].

З цього фрагмента тексту видно, як, аналізуючи ситуацію, персонаж намагається виявити прикметні риси особи злочинця. Це людина, яка вміє все добре спланувати й організувати,

вдало приховати мотиви злочину, відвести від себе підозру, залишитися непоміченою. Заперечні конструкції в цьому контексті не тільки наснажують мовлення персонажа експресивними відтінками, а й беруть активну участь у побудові тих комунікативних актів роману, де актуалізується припущення і здогад. Варто зазначити, що вказані комунікативні акти домінують у романі, що зумовлено природою детективного жанру. Однак їх нанизування в тексті передбачає й певну комунікативно-прагматичну мету. Маємо на увазі те, що шляхом вибудовування заплутаного ланцюга здогадів і припущень авторка підсилює читацьку цікавість, стимулює детективний пошук, увиразнює динаміку розкриття злочину, змушуючи читача доповнювати комунікативні акти персонажів власними здогадками і припущеннями.

Як свідчить аналіз фактичного матеріалу, заперечні конструкції відіграють важливу роль у творенні художнього образу. Так, заперечна конструкція допомагає підкреслити певну особливість зовнішності персонажа, специфіку його поведінки та рис характеру. Заперечення здатне увиразнити і кристалізувати образ, надати йому індивідуальності, яскравості і чіткої окресленості. На фоні загальної художньої картини твору заперечення дозволяє зобразити образ персонажа впізнаваним і помітним. Розглянемо приклад:

Здається, вона з тих дівчат, яких не помічають і говорять у їхній присутності, не зважаючи на них, але вона, схоже, може зрозуміти значно більше, ніж комусь думається. Недалекі люди на кшталт Поппі часто такі. А тоді, приміром, хтось підслухав, як вона з вами говорила того вечора про «Чалого коня», і цей хтось її діймає [Крісті, 2020, с. 138].

У наведеному фрагменті тексту авторка за допомогою дескрипцій («дівчина, яку не помічають», «дівчина, на присутність якої не зважають», «недалека людина»), до яких входить заперечення, вибудовує один з образів роману. Нагромадження заперечних конструкцій передбачає певну прагматичну мету. Заперечення допомагає увиразнити образ персонажа, розкриваючи особливості сприйняття дівчини в товаристві. Однак авторка дає й інший сигнал читачеві: оцінка не завжди може бути правильною, інколи вона є упередженою, поверховою чи навіть помилковою.

Крім того, за допомогою заперечення можна підкреслити якусь унікальну рису персонажа (*Паркінсон. Паркінсонів повно. Сендфорд – нічого незвичного. Гескет-Дюбуа – о це вже щось. Таких багато бути не може [Крісті, 2020, с. 35]*), надати його образу комічного забарвлення (*Це мало б бути смішно. Це було смішно! Щелепа в нього відвисла, очі ледь не вилазили на лоба [Крісті, 2020, с. 274]*).

Як ми помітили, образ персонажа якнайповніше викристалізовується в комунікативній взаємодії, а саме в діалогах детективного роману. Розглянемо приклад:

Ви не чули, на яку фірму чи асоціацію вона працювала?

На жаль, ні.

Вона колись казала що-небудь про своїх родичів?

Ні. Я так зрозуміла, що вона була вдовою, чоловіка втратила багато років тому...

Вона не згадувала, звідки приїхала? З якої частини країни?

Не думаю, що вона лондонська. Я б сказала, що з півночі, мабуть [Крісті, 2020, с. 39].

Як бачимо, цей діалог, як і багато інших, підпорядкований єдиній ідейно-тематичній меті детективного жанру – розкриття особи злочинця і обставин злочину. Усі мовні засоби, до яких вдається авторка роману, спрямовані на те, щоб окреслити образ підозрюваної. Характерною особливістю цього діалогу є те, що він інформативно місткий, лаконічний. Тут домінують прямі відповіді на запитання, що є загалом заперечними. Безумовно, основне комунікативно-прагматичне навантаження лягає на заперечні конструкції. Вони покликані не лише маркувати образ персонажа, а й динамізувати мовленнєву взаємодію та сприяти діалогічній прогресії тексту.

Отже, у формуванні експресивності художнього тексту, що належить до детективного жанру, беруть участь одиниці різних мовних рівнів. Потужні виражальні можливості демонструють заперечні конструкції, за якими закріплено певні функції. Так, заперечення сприяє поглибленню емотивності й оцінності художнього тексту, його діалогічній прогресії, бере активну участь в експресивному маркуванні комунікативних актів, динамізує мовленнєву взаємодію персонажів. Заперечні конструкції здатні увиразнювати й кристалізувати образ, надавати йому індивідуальності, яскравості і чіткої окресленості, таким чином «працюючи» на образо- і характеротворення в художньому тексті.

Перспективою дослідження є вивчення експресивного потенціалу одиниць різних мовних рівнів, актуалізованих у різножанрових художніх текстах.

Список використаної літератури

- Арнольд И.В. Интерпретация художественного текста: Типы выдвижения и проблема экспрессивности. *Экспрессивные средства английского языка* / под ред. И.В. Арнольд. Л.: ЛГПИ, 1975. С. 11–20.
- Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. М.: ФЛИНТА, 2016. 384 с.
- Галкина-Федорук Е.М. Об экспрессивности и эмоциональности в языке. *Сборник статей по языкознанию* / под ред. А.И. Ефимова. М.: МГУ, 1958. С. 103–124.
- Зелінська Н.В. Поетика наукового тексту: українська наукова публіцистика XIX – початку XX ст.: автореф. дис. д-ра філол. наук. К., 2004. 36 с.
- Крісті А. Чалий кінь: роман / переклад з англ. Євгенії Канчури. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2020. 288 с.
- Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцева. М.: Советская энциклопедия, 1990. 685 с.
- Маслова В.А. Лингвистический анализ экспрессивности художественного текста. Минск: Высшая школа, 1997. 156 с.
- Сергеева Е.Н. Степени интенсивности качества и их выражение в английском языке: автореф. дис. канд. филол. наук. М., 1967. 18 с.
- Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц. М.: Наука, 1986. 141 с.
- Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке. М.: Высшая школа, 1990. 173 с.
- Blanchette F., Collins C. On the Subject of Negative Auxiliary Inversion. *Canadian journal of linguistics-revue canadienne de linguistique*. 2019. Vol. 64. Issue 1. P. 32–61.
- Blanchette F., Lukyanenko C. Unacceptable grammars? An eye-tracking study of English negative concord. *Language and cognition*. 2019. Vol. 11. Issue 1. P. 1–40,
- Chichosz A. Negation and Verb-initial Order in Old English Main Clauses. *Journal of English linguistics*. 2020. Vol. 48. Issue 4. P. 355–381.
- Kim J.B. Expressing sentential negation across languages: A construction-based HPSG perspective. *Linguistic research*. 2018. Vol. 35. Issue 3. P. 583–623.
- Krysanova T., Shevchenko I. The Intersemiosis of Negative Emotions in the Cinematic Discourse: a Psycholinguistic Perspective. *Psycholinguistics*. 2019. Vol. 25. Issue 2. P. 117–137.

EXPRESSIVENESS OF NEGATIVE CONSTRUCTIONS IN AGATHA CHRISTIE'S NOVEL "THE PALE HORSE"

Myroslava I. Venhryniuk, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine)
e-mail: myroslava-v@ukr.net
DOI: 10.32342/2522-4115-2021-1-21-16

Key words: *expressiveness, negative constructions, emotionality of literary text, evaluation, formation, detective novel.*

This article deals with the expressive potential of negative constructions in the literary text belonging to the detective genre. The material of Agatha Christie's novel "The Pale Horse" proves that negative constructions are part of a range of powerful means of expression and perform a number of functions. Denial constructions contribute to the deepening of the emotionality and value of the artistic text, promotes its dialogic progression, takes an active part in the expressive labeling of communicative acts, dynamizes the speech interaction of the characters.

The article uses the following research methods: descriptive, which revealed the features of the expressive potential of negative constructions in a detective fiction, and methods of contextual and oppositional analysis, which were aimed at role revealing of negative constructions in the formation of value and emotion in the text.

It has been found that in a detective fiction, such categories as denial and emotion are closely interconnected. The emotional tension created by means of negation promotes strengthening of text dynamics, expression of plot collisions, activation of reader's attention. The reader, being immersed in the emotional states of the characters, lives with them their anxiety, worry, fear, pain, frustration, excitement. As a result, the text resonator strains, the communicative distance between the character, the author

and the reader decreases, the effect of everyone's involvement in the disclosure of the crime is created. In particular, in Agatha Christie's novel "The Pale Horse", we come across an expression of a rich range of characters' emotions: compassion, irritation, fear, doubt, hatred, despair, and so on.

The article notes that the expressive potential of negative constructions is fully revealed when it comes to the evaluative attitude of the character to other characters, events, phenomena and so on. The article emphasizes that the assessment is in constant dynamics, changing, as this is facilitated by the very nature of the detective genre.

It is established that negative constructions take an active part in the expressive marking of communicative acts of an artistic text. In a detective fiction, the following are most often expressively marked: suspicion, conjecture, assumption, distrust, reproach, order, assurance, accusation. It is noticeable that the negative constructions, coloring the communicative acts of the characters with expressive shades, can promote, on the one hand, the progression of the dialogues of the literary text, on the other – to signal their collapse. The article pays special attention to such communicative acts as conjectures and assumptions. It has been found that by building a confusing chain of conjectures and assumptions, the author enhances the reader's curiosity, stimulates detective searches, emphasizes the dynamics of crime detection.

It emphasizes that the negative constructions help emphasize a certain feature of the character's appearance, the specifics of his behavior and character traits. Denial construction is able to express and crystallize the image, give it individuality, brightness and clear delineation. Against the background of the general artistic picture of the work, the negation allows to make the image of the character recognizable and noticeable, emphasizing some unique feature of the character or giving it an image of comic color.

References

- Arnold, I.V. *Interpretacija hudozhestvennogo teksta: Tipy vydvizhenija i problema jekspressivnosti* [Interpretation of literary text. Types of nominations and the problem of expressiveness]. Arnold, I.V. (ed.). *Jekspressivnye sredstva anglijskogo jazyka* [Expressive English]. Leningrad, LGPI Publ., 1975, pp. 11-20.
- Arnold, I.V. *Stilistika. Sovremennyj anglijskij jazyk* [Stylistics. Modern English]. Moscow, Flinta Publ., 2016, 384 p.
- Blanchette, F., Collins, C. On the Subject of Negative Auxiliary Inversion. *Canadian journal of linguistics-revue canadienne de linguistique*, 2019, vol. 64, issue 1, pp. 32-61.
- Blanchette, F., Lukyanenko, C. Unacceptable grammars? An eye-tracking study of English negative concord. *Language and cognition*, 2019, vol. 11, issue 1, pp. 1-40.
- Chichosz, A. Negation and Verb-initial Order in Old English Main Clauses. *Journal of English linguistics*, 2020, vol. 48, issue 4, pp. 355-381.
- Galkina-Fedoruk, E.M. *Ob jekspressivnosti i jemocional'nosti v jazyke* [Expressiveness and emotionality in language]. Yefimov, A.I. (ed.). *Sbornik statej po jazykoznaniju* [Collection of articles on linguistics]. Moscow, MGU Publ., 1958, pp. 103-124.
- Kim, J.B. Expressing sentential negation across languages: A construction-based HPSG perspective. *Linguistic research*, 2018, vol. 35, issue 3, pp. 583-623.
- Krysanova, T., Shevchenko, I. The Intersemiosis of Negative Emotions in the Cinematic Discourse: a Psycholinguistic Perspective. *Psycholinguistics*, 2019, vol. 25, issue 2, pp. 117-137.
- Kristi, A. *Chalij kin': roman* [The Pale Horse: a novel]. Kharkiv, Klub Simejnogo Dozvilla Publ., 2020, 288 p.
- Maslova, V.A. *Lingvisticheskij analiz jekspressivnosti hudozhestvennogo teksta* [Linguistic analysis of the expressiveness of a literary text]. Minsk, High School Publ., 1997, 156 p.
- Sergeeva, E.N. *Stepeni intensivnosti kachestva i ih vyrazhenie v anglijskom jazyke*: Avtoref. diss. kand. filol. nauk [Degrees of quality intensity and its expression in English. Extended abstract of Cand. philol. sci. diss.]. Moscow, 1967, 18 p.
- Teliya, V.N. *Konnotativnyj aspekt semantiki nominativnyh edinic* [The connotative aspect of the semantics of nominative units]. Moscow, Nauka Publ., 1986, 141 p.
- Turansky, I.I. *Semanticheskaja kategorija intensivnosti v anglijskom jazyke* [Semantic category of intensity in English]. Moscow, High School Publ., 1990, 173 p.
- Yarcev, V.N. (ed.). *Lingvisticheskij jenciklopedicheskij slovar'* [Linguistic encyclopedic dictionary]. Moscow, Sovetskaya entsiklopediya Publ., 1990, 685 p.
- Zelinska, N.V. *Poetika naukovogo tekstu: ukraïns'ka naukova publicistika XIX - pochatku XX t.:* Avtoref. dis. d-ra filol. nauk [Poetics of the science text: Ukrainian science publications of the 19th – the ear of the 20th century. Extended abstract of Dr. philol. sci. diss.]. Kyiv, 2004, 36 p.

Одержано 17.01.2021.